

Continua sent un tret característic del català actual, la dislocació a la dreta?

Anàlisi de sis obres teatrals catalanes i de la seva traducció al castellà

Is still Right-Dislocation a Catalan's characteristic feature?

Analysis of six Catalan plays and their translation into Spanish

Sara Huguet Puig

Universitat Rovira i Virgili

shuguet95@gmail.com

Data de recepció: 27/03/2018

Data d'acceptació: 14/06/2018

Resum

Aquest article pretén ser una aproximació a l'estat de vitalitat de les dislocacions a la dreta (DD) en la llengua catalana espontània actual, i comparar-ne l'ús amb el castellà. Per això analitzo un corpus textual format per sis obres teatrals catalanes del segle XXI i la traducció corresponent al castellà. Seguint les variables establertes per Villalba (2007) —categoria i funció gramatical, funció del discurs i distància respecte de l'antecedent— s'identifica un menor nombre de DD; malgrat tot, es troben en pràcticament totes les categories i funcions gramaticals i discursives i en qualsevol distància respecte de l'antecedent. La conservació de l'estructura DD en castellà ha estat escassa: principalment són de caràcter nominal i realitzen, sobretot, funcions de subjecte i complement directe. Moltes DD han estat traduïdes utilitzant recursos alternatius com l'ordre canònic i, en menor mesura, l'omissió de l'element dislocat, el pleonasma, la dislocació a l'esquerra o la creació d'una nova oració alternativa. Aquest fet demostra que la llengua selecciona el recurs que s'adequa més a les necessitats per presentar una informació. El català, tot i seguir utilitzant aquest recurs sintàctic que el singularitza i que contrasta amb una llengua tan propera com el castellà, en va disminuint l'ús.

Paraules clau: dislocació a la dreta; sintaxi; pragmàtica; contrast català-castellà; productivitat.

Abstract

This article aims to be an approximation to the state of vitality of right-dislocation (RD) in the current spontaneous Catalan language, as well as a comparison of its use with Spanish. That is why I analyze a textual corpus formed by six Catalan-language plays of the 21st century and the corresponding translation to Spanish. According to the variables established by Villalba (2007) — category and grammatical function, discourse function and antecedent distance — a lower number of RD is identified; having said that, they can be easily found in all categories and grammatical functions and discursive functions and at any antecedent distance. The conservation of the structure RD in Spanish has been scarce: they are mostly nominal categories and perform, mainly, functions of subject and direct object. Many RDs have been translated using alternative structures such as the canonical order and, to a lesser extent, the omission of the dislocated element, the pleonasm, the left-dislocation or the creation of a new sentence. This shows that language selects the structure that suits its information needs best. Catalan is decreasing the use of this structure, despite continuing to use it in order to show distinction and contrast with an as close language as Spanish.

Keywords: right dislocation; syntax; pragmatic; Catalan-Spanish contrast; productivity.

Huguet Puig, Sara (2020). "Continua sent un tret característic del català actual, la dislocació a la dreta? Anàlisi de sis obres teatrals catalanes i de la seva traducció al castellà". *Revista Estudis Filològics i de Traducció (EFIT)* 1: 117-140. Doi: 10.7203/efit.1.16737

Taula de continguts

1. Introducció
  2. Marc teòric
  3. Metodologia
    - 3.1. Dubtes i aclariments per a la identificació de les DD
    - 3.2. La dislocació del verb
  4. Anàlisi contrastiva dels resultats en català i en castellà
    - 4.1. Altres estratègies alternatives del castellà
  5. Conclusions
  6. Corpus textual
- Bibliografia

1. Introducció

Avui es percep —principalment en aquells usuaris que no tenen la llengua catalana com a materna i en les generacions més joves— un ús menys freqüent i més precari dels pronoms febles del que era habitual fins no fa gaire. Des de Quim Monzó (1990), amb el famós article «El pronom feble, dèbil, malaltís, desvalgut», fins al recent gag «El 012 i els pronoms» del programa televisiu *Polònia*, les denúncies de la situació no s’han aturat (Polònia, 2017). Quina repercussió pot tenir aquest fet en totes les estructures sintàctiques que necessiten un pronom feble? La riquesa del sistema pronominal en català permet que hi hagi, a diferència d’altre llengües, una major tendència a utilitzar estructures sintàctiques que en requereixen.

La *dislocació a la dreta* (DD) n’és un exemple. Aquest fenomen sintàctic —també anomenat *tematització a la dreta*— consisteix, *grosso modo*, en el desplaçament d’un element cap a la perifèria dreta de l’oració, i que comporta, sempre que és possible, la generació d’un pronom de represa a dins de la matriu oracional (1*b*). Encara que el trobem present en moltes llengües, és un recurs que caracteritza el català. Fins i tot, el particularitza en el conjunt de les llengües romàniques i fa que contrasti amb una llengua tan propera com el castellà.

- 1) a. La Maria menja olives.
b. La Maria *en* menja, *d’olives*.

La singularitat del català en aquest punt ja havia estat observada per algun autor, però han estat sobretot els treballs de Xavier Villalba dels darrers anys (entre altres, Villalba, 2007, 2011) els que han demostrat empíricament aquesta particularitat i n’han explorat i determinat les característiques principals. Pel que fa a la comparació amb el castellà, Villalba ha mostrat que el castellà tendeix a utilitzar altres mecanismes alternatius a la DD. Així doncs, encara que el recurs està disponible en les dues llengües, el grau de productivitat no és el mateix (Villalba, 2007: 18, 25).

Ara bé, el treball recent publicat per Forcadell (2013), en el qual estudia l’ús del recurs de la dislocació a la dreta en el català de TV3, presenta uns resultats que plantegen si aquest tret sintàctic tan característic del català no es trobaria en una situació de crisi profunda. Forcadell

constata que s'està produint un canvi entonatiu dels enuncisats davant l'estratègia prosòdica anglesa i espanyola. En català, la prosòdia va estretament lligada a la sintaxi. L'accent entonatiu recau sobre la paraula de màxim relleu informatiu i marca el final de l'oració. Així doncs, la perifèria oracional —la posició de la dislocació— queda desaccentuada (2a). En canvi, tant l'anglès com l'espanyol, per desaccentuar l'element sobre el qual recau l'accent en l'ordre neutre, només canvien la posició de l'accent dins de la mateixa oració (2b) i, per tant, no necessiten cap clític.

- 2 a. Espero que *la* compre JUAN, *la libreta*¹.
b. Espero que compre JUAN la libreta.

Forcadell observa que actualment el català estàndard està adoptant cada vegada més aquest canvi prosòdic que no només ha provocat una reducció de l'ús dels pronoms febles, sinó també una disminució de les dislocacions:

El català es troba en una situació on la funció pragmàtica de distribuir la partició tema-remà en l'estructura sintàctica és sistemàticament realitzada per una estratègia prosòdica aliena a la llengua estàndard en detriment de l'estratègia sintàctica de la dextralocació, la qual va estretament lligada al patró entonatiu notablement rígid del català estàndard. Conseqüentment, els clítics són també sistemàticament omesos i, llevat que tinguin una funció merament pronominal, tendeixen a desaparèixer, ja que una de les seves funcions gramaticals, la de satisfer les necessitats del verb quan un complement (o part d'ell) és dislocat, es perd amb el calc d'accent. [...] Amb l'anàlisi de dades de dos períodes diferents es demostra que el fenomen [de la no dislocació] avança gradualment. [...] Contràriament a les prediccions que Solà feia fa més de dues dècades dient que semblava que la llengua acabaria duplicant els pronoms per tot (1990: 123), la tendència dels clítics és de desaparèixer (Forcadell, 2013: 412).

El meu article, doncs, respon a la voluntat de complementar l'estudi de la dextralocació en la llengua estàndard de TV3 de Montserrat Forcadell, però analitzant el fenomen en la llengua col·loquial. Amb aquest treball vull contribuir a determinar l'estat de vitalitat de la dislocació a la dreta en català, comprovar si s'obtenen uns resultats similars en la llengua més espontània

---

¹ Els elements dislocats es marquen amb negreta, mentre que els elements focalitzats o sobre els quals recau l'accent en majúscules.

i, també, fer una anàlisi comparativa amb el castellà per determinar-ne l'ús que en fan tant el català com el castellà en l'actualitat.

2. Marc teòric

Els éssers humans utilitzem el llenguatge per transmetre coneixements i idees a la gent que ens envolta. L'emissor construeix proposicions (oracions) per fer arribar el missatge —el contingut semàntic— al receptor. Tot i la versatilitat d'una llengua per poder expressar una mateixa informació o contingut de diferents maneres, no hem d'oblidar que, en l'estructura profunda, els mots en enuncisats expositius s'organitzen seguint un ordre sintàctic concret. Aquesta disposició pot variar en funció de la llengua i ve donada per la col·locació del subjecte, el verb i l'objecte abans que l'oració pateixi qualsevol alteració. El català s'ha catalogat tradicionalment com una llengua SVO, és a dir, la posició neutra o no marcada del subjecte és a l'esquerra del verb, mentre que la de l'objecte i la resta de complements és a la dreta del verb (3)².

3) La Maria menja olives.
SUBJ V CD

Cal tenir present, però, que les oracions no només han de satisfer uns requisits estructurals, sinó que l'ordre del discurs també està condicionat per necessitats informatives. Durant una conversa l'emissor va intuïnt i preveient quina informació coneix el receptor i quin és el seu estat epistèmic respecte de la informació que vol transmetre. Així, a l'hora de formular l'oració, escull i disposa el contingut de la manera més apropiada per a aquell receptor en concret (Mayol, 2002). També cal tenir en compte que, com més avança una conversa, més informació té l'oient sobre aquell tema, cosa que obliga l'emissor a utilitzar altres disposicions del contingut d'acord amb l'estat epistèmic del receptor en aquell moment. Per tant, la llengua pot recórrer a diferents estructures per transmetre un mateix contingut segons el grau de coneixement de l'oient sobre un tema. Les diferents opcions de les quals disposa l'emissor per transmetre una

---

2 Aquesta hipòtesi, però, ha estat discutida en els darreres anys (Vallduví, 2002; Rosselló, 1987 i 2002). En aquest article adoptarem la posició tradicional sense voler entrar en el debat.

informació embalatge-la adequadament en cada context conversacional són l'embalatge informatiu (*information packaging*)³.

La col·locació dels mots en l'oració juga un paper important en l'embalatge informatiu perquè en funció de la posició que ocupin tindran més o menys rellevància informativa. L'oració es pot dividir en dues parts. La zona temàtica es troba a la part esquerra de l'oració i té menys importància informativa perquè acostuma a identificar-se amb un element conegut, ja sigui perquè ha aparegut prèviament al discurs o perquè té una referència unívoca. El marc i el subjecte solen ocupar aquest lloc. En canvi, els elements amb protagonisme informatiu estan situats a la zona remàtica, que se situa a la part dreta de l'oració. Per tant, com més a la dreta es col·loquin els mots, més rellevant serà la informació. Si analitzem l'oració (3), l'element més important informativament és *olives* en oposició al subjecte *La Maria*. Per aquesta raó, *olives* està situat a la dreta —zona de naturalesa remàtica— i *La Maria*, a l'esquerra —zona temàtica.

El català és, doncs, una llengua que utilitza la sintaxi per codificar el component informatiu d'una oració. En ser una llengua semiconfiguracional —disposa de llibertat en l'ordre dels mots, però al mateix temps també d'una certa rigidesa—, alterar l'ordre dels sintagmes és una solució habitual per satisfer les necessitats informatives. En modificar la disposició de les paraules, el focus —l'element que rep més importància en l'oració i que està situat el més a la dreta de la zona remàtica— recau sobre un altre sintagma de l'oració i, per tant, la paraula que inicialment ocupava la zona remàtica en l'ordre neutre deixa de ser la més rellevant (4).

- 4) a. Menja OLIVES, *la Maria*.
b. *D'olives*, la Maria en MENJA.
c. La Maria en MENJA, *d'olives*.
d. *D'olives*, en MENJA, *la Maria*.

El català disposa de diverses construccions marcades, és a dir, construccions en què els mots no ocupen la seva posició canònica i que de vegades poden estar relacionades amb

---

3 Termes recollits per Chafe (1976) i Vallduví (2002).

necessitats informatives. La dislocació n'és una. Aquesta construcció la podem trobar en totes les llengües romàniques, però amb una freqüència d'ús diferent.

La dislocació, doncs, és un procés sintàctic que desplaça un constituent al marge o perifèria de l'oració. Aquest element es pot moure tant a la dreta com a l'esquerra de la matriu oracional i genera una còpia pronominal a l'interior de l'oració sempre que sigui possible. A aquest procés se l'anomena de diverses maneres: dislocació, tematització, extraposició, inversió, desplaçament —tots acompanyats d'*a la dreta i a l'esquerra*—, dextralocació —només referit a la dreta— o sinislocació —referit a l'esquerra—, etc. Al llarg d'aquest treball empraré la terminologia que s'està imposant: dislocació a la dreta i a l'esquerra. En el cas de la DD, l'emissor desplaça la informació —que no és rellevant informativament i que es pressuposa que el receptor ja té en el seu estat epistèmic— a la perifèria dreta oracional i, d'aquesta manera, la informació nova o més important queda situada en posició remàtica.

3. Metodologia

Per poder analitzar aquest fenomen en la llengua espontània i fer la comparació entre el català i el castellà, he basat l'estudi en un corpus textual format per sis obres teatrals. Aquest gènere, més que cap altre, reflecteix prou el llenguatge col·loquial oral, sobretot si es tracta de peces realistes, com és el cas. Encara que no deixin de ser obres que presenten un llenguatge mediatitzat per la reflexió, com correspon a una obra artística, la llengua utilitzada s'aproxima molt al llenguatge espontani. Així doncs, representen una bona font d'informació per analitzar la vitalitat d'aquesta estructura sintàctica.

He volgut escollir obres teatrals actuals escrites a partir de l'any 2000 per examinar si la pèrdua d'aquesta construcció sintàctica també es produeix en el català col·loquial. Un requisit fonamental per seleccionar les obres ha estat disposar d'una traducció al castellà. Com que pràcticament tots els autors que escriuen en català són bilingües, en molts casos ells mateixos ja tradueixen la seva obra al castellà. Tot i així, també es poden trobar traduïdes per traductors castellans i, fins i tot, per altres dramaturgs catalans. En aquest treball analitzo tres obres traduïdes

pels mateixos autors i tres de traduïdes per altres traductors. Les obres seleccionades són les següents:

1. *El mètode Grönholm*, de Jordi Galceran (2005). Traducció: Jordi Galceran.
2. *A la Toscana*, de Sergi Belbel (2007). Traducció: Sergi Belbel.
3. *Plastilina*, de Marta Buchaca (2008). Traducció: Marta Buchaca.
4. *Trànsits*, de Carles Batlle (2007). Traducció: Lucía de la Maza.
5. *Vimbodí vs. Praga*, de Cristina Clemente (2011). Traducció: Isaias Fanlo.
6. *Boys don't cry*, de Victoria Szpunberg (2013). Traducció: Lucas Ariel Vallejos.

El sistema d'extracció de les estructures pertinents (de les DD) ha estat, en primer lloc, el de la lectura seguida de les obres catalanes. A continuació, la identificació de les DD. Per tal de localitzar-les, he tingut en compte la presència d'un element situat fora de la matriu oracional i, sempre que la funció sintàctica no fos la de subjecte o de certs complements circumstancials, la d'un clític de represa a l'interior. M'he guiat també per la presència de la coma, la qual marca la davallada entonativa pròpia de la DD. Com que el subjecte no té un pronom de represa a l'interior de l'oració, la coma i l'entonació deduïda han tingut un paper important per a la identificació dels subjectes. D'altres vegades, el context, la presència d'un pronom de represa i l'entonació deduïda han estat claus, ja que, contràriament a la previsió inicial, m'he trobat amb dislocacions que no anaven marcades amb la coma (5).

5) FIDEL: Si no volia? Hi ha que obligar-la!

MÓNICA: Fidel, no, per favor.

MARI: Ho veus? Jo també ho dic **que hi ha que obligar-la!** (Clemente, 2011: 71)

Una vegada localitzades, he quantificat el nombre de dislocacions a la dreta que apareixen en aquest corpus i les he analitzat en funció de cinc variables que m'han ajudat a determinar l'ús d'aquesta construcció sintàctica en català. Per establir-les he seguit el treball de Villalba (2007) i de Mayol (2002), d'aquesta manera, les comparacions dels resultats entre els treballs han pogut ser més homogènies. Les variables estudiades són:

- Establir la categoria i la funció gramatical de l'element dislocat.
- Determinar si és possible eliminar l'element dislocat, és a dir, què passa si s'elimina l'element dislocat de l'oració? És admissible en aquell context l'oració amb el pronom de represa, i sense l'element dislocat? Aquest factor permet saber si l'element dislocat és realment necessari perquè pugui reeixir l'oració.
- Comprovar si és possible restablir l'ordre canònic de l'oració en aquell mateix context i sense modificar l'embalatge informatiu. Aquest factor avalua fins a quin punt el recurs de la DD és l'única opció possible o si només és una alternativa a l'ordre canònic.
- Analitzar si s'havia introduït el tòpic de l'element dislocat anteriorment. Dit d'una altra manera, el receptor coneixia prèviament el referent a què al·ludeix l'element dislocat? S'havia esmentat anteriorment o era la primera vegada que apareixia?
- Determinar on es troba l'antecedent respecte del sintagma dislocat en el discurs. Just a la mateixa rèplica? Potser a l'anterior o ja fa dos o més rèpliques que s'ha esmentat l'antecedent? O potser és que no té antecedent.

Aquestes mateixes variables també les he aplicat a l'anàlisi de les DD en castellà. Quan ja disposava de l'estudi complet d'aquest fenomen sintàctic en les dues llengües, he contrastat les dades del català amb les del castellà i així he pogut determinar si el grau de productivitat de les DD en castellà és equiparable al del català i he pogut conèixer els recursos alternatius que utilitza en lloc de la DD.

3.1. Dubtes i aclariments per a la identificació de les DD

Al llarg del procés d'identificació de les DD s'han localitzat algunes estructures que cal destacar o que han generat alguns dubtes.

En primer lloc, cal parlar dels casos en què l'ordre canònic, a causa de la naturalesa del verb, no és pròpiament l'ordre canònic general. Per exemple, verbs com *passar* porten el CI,

en situació neutra, a la posició inicial. En aquests casos, l'ordre canònic vol dir *el no canònic*, és a dir, l'ordre que marca la naturalesa del verb, que no coincideix amb el canònic general.

Quan es parla de la dislocació, normalment no es fa esment dels complements circumstancials de temps. Probablement es deu al fet que, si ja no és clar, per a la teoria sintàctica, on es generen els CCT, com es pot justificar que s'hagin desplaçat? Però, davant la necessitat de posicionar-me, perquè al llarg del procés d'identificació de les DD em trobava contínuament una estructura que em recordava la DD, vaig buscar arguments que decantessin la balança. El principal problema que hi ha és el pronom. I és que els CCT no pronominalitzen, tal com passa amb el subjecte i els complements circumstancials de finalitat i de causa. Sense la còpia pronominal que genera la dislocació, em mancava la prova més clara i evident que pot tenir una DD. Així doncs, em vaig haver de guiar per la col·locació de l'element i la solució castellana. El temporal és un dels complements que té més llibertat de posició dins de l'oració matriu. Així doncs, ¿com és que els autors decidien col·locar-lo fora del nucli remàtic (6a), i per tant, en una posició temàtica?

- 6) a. ENRIC: Ja t'ho he dit abans. Era lògic que algú es conegués.
CARLES: ¿I què hem de fer, *ara*?
b. ¿Y qué tenemos que hacer ahora? (Galceran, 2005: 11)

En lloc de *I què hem de fer ara?* (l'adverbi quedaria en posició màximament remàtica), els autors van col·locar-lo a la perifèria oracional, ja que no és l'element més important informativament. Aquest fet em feia pensar que l'estaven desplaçant a consciència per restar-li rellevància i, per tant, que estaven duent a terme una DD.

A més, la traducció castellana en moltes ocasions no només conservava l'estructura de la DD sinó que, fins i tot, havia recorregut a alguna de les estratègies alternatives a la DD —que explico posteriorment—, com ara l'ordre canònic (6b): *¿Y qué tenemos que hacer **ahora**?* Tot plegat, els arguments exposats em van fer decidir que els circumstancials localitzats podien tractar-se com a dislocacions.

És interessant, també, de destacar la detecció de casos en què hi ha dislocació d'un element i a continuació s'hi adjunta informació nova o seminova (7a). El segon element no és

ben bé un aclariment, sinó que és informació de caràcter remàtic que acaba de completar l'oració prèvia a l'element dislocat. Aquesta estructura s'acosta a l'efecte *afterthought*.

- 7) a. JORDI: Els temps han canviat, els temps ens estan posant a prova, **a tots**, als joves i als no tan joves...
b. Los tiempos han cambiado, los tiempos nos están poniendo a prueba, a todos, a los jóvenes y a los no tan jóvenes... (Szpunberg, 2013: 86)

Una estructura semblant és la de vehicular informació nova per mitjà d'una estructura prevista per a informació coneguda. En l'exemple (8a) s'ha esmentat tot allò que és designat pel pronom això, però no el que correspon a *no passarà mai*. Així doncs, *no passarà mai* no deixa de ser informació nova que penja d'un element dislocat. L'autor dona informació nova pressuposant que el receptor ja la sap o l'hauria de saber.

- a. ÀNGELS: [...] Cada any, quan este, a la plaça esperant el veredict del jurat, m'imagino el mateix: que l'alcalde, quan arriba el moment de dir: «El primer premi d'honor és per a...», diu el «el carrer Praga» i nosaltres ens aixequem i passem per davant de tots els de Duero, la mar de tranquils, sense ni mirar-los... Com ells fan cada any i la Consol em mira i el meu ex també em mira, i el fill del meu ex també em mira i tots es moren de ràbia.
8) POL: Ho saps, **que això no passarà mai?**
b. Sabes que esto no va a suceder nunca. (Clemente, 2011: 21)

3.2. La dislocació del verb⁴

Fins ara, he estat parlant del desplaçament d'un element no verbal fora de la matriu oracional. Però, què succeeix amb els verbs? També poden dislocar-se? Són pràcticament inexistents estudis relacionats amb la dislocació de verb en català i castellà: «La dislocació del verb és gairebé del tot desconeguda a nivell acadèmic, tot i ésser un fenomen ben viu a tots els parlars catalans» (Vallduví, 2001: 467). Tot i així, no és un tret particular i exclusiu de la llengua catalana, sinó que també es dona en altres llengües romàniques com el castellà i l'italià.

---

4 Malgrat considerar que el verb es pot dislocar, no tracto aquest tipus de dislocació en els apartats dedicats als resultats generals del meu treball perquè, d'una banda, no hi ha una posició teòrica clara pel que fa a la naturalesa d'aquest desplaçament i, d'altra banda, perquè, com he dit, he seguit les variables de Villalba (2007), i aquest autor no fa cap esment de la DD del verb.

Enric Vallduví (2001: 477), a l'article «La dislocació del verb en català», demostra l'existència de la dislocació del verb a la perifèria esquerra de l'oració (9):

9) **De treballar**, treballa.

Malgrat que la dislocació del verb presenta les mateixes característiques que la dislocació d'arguments i adjunts, es diferencia en aquest punts: el verb dislocat regeix una còpia conjugada del verb i no un pronom feble dins de l'oració, el dislocat adopta la forma infinitiva del verb principal, i «el verb, en català, actua de suport morfofonològic dels elements flexius de l'oració» (Vallduví, 2001: 477). El verb normalment es desplaça quan es tracta d'una oració conjugada sense cap infinitiu i amb un valor temporal determinat.

Vallduví també determina que el verb no pot moure's a la perifèria dreta, ja que la dislocació del verb no té únicament valor temàtic, sinó que també té valor contrastiu, i això només és possible en la DE, però no en la DD.

Encara que l'estudi de Vallduví (2001) només fa referència a la dislocació del verb a l'esquerra, penso que cal plantejar-se si en català també hi ha dislocació del verb a la dreta. Durant l'anàlisi de les sis obres he localitzat oracions que situaven el verb a la dreta, precedit d'una coma. Aquesta distribució recordava notablement l'estructura d'una DD. En la majoria dels casos, coincidia que els verbs eren de dicció o de suposició (*dir; suposar; pensar...*), verbs que es poden eliminar sense alterar el sentit global de l'oració, ja que no són rellevants informativament (10).

10) ENRIC: La meva dona va adonar-se... Bé, el motiu és igual. Jo tinc dos fills petits i ella se'ls va endur. La separació va ser difícil. Com totes, **suposo**. (Galceran, 2005: 25)

Com cal tractar descriptivament aquestes construccions? Com cal donar-ne compte des del punt de vista teòric? Cal considerar que no hi ha DD del verb sinó rematització/focalització de la resta de l'oració a l'esquerra? Si s'adoptés la postura que el verb conjugat no es mou (o que només es mou al nus Flex, però no a cap nus Tema), llavors inevitablement s'hauria de considerar que hi ha focalització del conjunt dels altres elements de l'oració. Però cal tenir present que la focalització (rematització a l'esquerra) es considera que té valor contrastiu, i en els contextos en els quals s'han trobat les dislocacions no es tractava d'informació de caràcter contrastiu.

També, casos com el de (11) han evidenciat el caràcter temàtic d'aquests verbs. S'interromp la informació remàtica per introduir un verb de dicció, totalment irrellevant informativament, i tot seguit continua la part remàtica.

- (11) FERRAN: [...] El que vull dir-vos és que mai hauria pensat quan venia cap aquí, il·lusionat, ho he de dir així, per la possibilitat d'aconseguir un càrrec d'alt nivell en una empresa tan important com Dekia, mai hauria pensat, dic, que acabaria fent de bisbe a dins d'un avió en flames. (Galceran, 2005: 40)

El treball de Poutin (2011), «Dislocación popular y dislocación culta en la comedia en prosa del Siglo de Oro español», també es posiciona a favor de considerar que hi ha desplaçament del verb a la dreta. Poutin detecta aquest fenomen al castellà del *Siglo de Oro*. Atribueix aquesta tendència a un cultisme sintàctic, ja que l'ordre marcat del llatí clàssic —i que no comparteix amb cap llengua romànica— era el del subjecte seguit dels complements i, en la darrera posició, el verb.

Tots aquests fets fan pensar que el verb català també té les propietats adequades per ser dislocat amb l'objectiu de deixar tot el protagonisme informatiu a la resta de l'oració⁵.

4. Anàlisi contrastiva dels resultats en català i en castellà

La comparació dels resultats obtinguts de les obres catalanes i de les seves traduccions mostren que la dislocació a la dreta s'empra més en català i que és un recurs poc productiu en castellà. De les 149 DD trobades en català, en castellà només s'han conservat en 50 casos, és a dir, només s'han traduït un 33,56% de DD amb el mateix recurs que s'ha trobat en català.

Categoria gramatical	Freqüència en català	Freqüència en castellà
Sintagma determinant	31	12
Demostratiu	2	1
Sintagma nominal	8	3
Pronom	33	10
Sintagma quantificador	1	1

5 Cal tenir en compte, en qualsevol cas, que en el pas de l'ordre canònic a l'ordre resultant de la dislocació es produiria un fenomen addicional, que és l'elisió de la conjunció: *Diu que no es mereixen* → *(que) no es mereixen*, *diu* → *∅ no es mereixen*, *diu*.

Sintagma adjectival	1	0
Sintagma adverbial	23	13
Sintagma preposicional	34	2
Sintagma complementador	16	8
Total	149	50

Taula 1. Freqüència de la variable categoria gramatical

En català el desplaçament d'un element a la perifèria de l'oració abasta pràcticament totes les categories i funcions gramaticals. La gran majoria d'elements dislocats, tal com s'observa a la taula 1, són sintagmes determinants (SDet), pronoms (PRO) i sintagmes preposicionals (SP), que sumen el 65,7% de les ocurrences i la funció gramatical amb més ocurrences ha estat la de subjecte, amb un 29,5%, seguida de la de complement directe amb un 27,5% (vegeu taula 2). No sorprèn que siguin aquestes les funcions amb més elements dislocats ja que en una oració els subjectes i els complements directes apareixen més sovint que la resta de funcions. Destaca el baix nombre de dislocacions amb funció d'atribut i de complement de l'adjectiu, així com la manca d'exemples amb funció de complement predicatiu i de complement del nom.

Funció gramatical	Freqüència en català	Freqüència en castellà
Subjecte	44	23
Especificador del nom	1	11
Complement directe	41	1
Complement indirecte	11	1
Complement preposicional	21	0
Atribut	1	0
Complement predicatiu	0	13
Complement circumstancial	29	0
Complement del nom	0	0
Complement adjectival	1	1
Total	149	50

Taula 2. Freqüència de la variable funció gramatical

La majoria de DD en castellà, encara que puguin abraçar moltes categories gramaticals, són principalment de caràcter nominal, que sumen el 54% de les ocurrences (vegeu taula 1). Pel que fa a les funcions gramaticals (vegeu taula 2), s'han trobat DD amb funció bàsicament de subjecte, amb un 46%, seguida de la de complement circumstancial, amb un 26% (12 CC de temps i 1 CC de companyia), i amb un 22% de complement directe. S'observa un nombre molt

reduït de DD amb funció de complement indirecte (CI) i complement preposicional (CP). El fet de cenyir-se pràcticament a només tres funcions gramaticals em fa pensar que l'escàs recurs a la DD possiblement es deu al fet que el castellà disposa d'un ventall més reduït de pronoms que el català i, per tant, opta per utilitzar altres recursos abans que la DD. En el cas del CI, al qual sí que li correspon un pronom àton, el castellà té una clara tendència a la duplicació pronominal amb desaccentuació de l'element duplicat, més que a recórrer a la DD.

Quant a la ubicació de l'antecedent, hi ha una clara preferència en les dues llengües per les DD que no tenen un antecedent explícit perquè ja hi és implícitament en el context discursiu. Tot i així, quan l'antecedent hi és explícitament, el català tendeix a les DD amb antecedents que es troben dues o més rèpliques abans (5) —un 18,12%— o a la mateixa rèplica (12) —un 17,45%—, mentre que el castellà és al contrari: s'inclina per les DD que tenen l'antecedent a la rèplica anterior (13) —un 22%.

- 12) a. DAVID: [...] Tots sabem que com us deixeu la pell cada any per oferir una festa bonica al carrer... No compta, **això?** [...].
b. ¿Eso no cuenta? (Clemente, 2011: 159)
- 13) a. JORDI: Li he dit al porter que ets un molt bon amic de la família, però de vegades...
WALTER: Ha estat molt amable, **el porter**...
b. Ha sido muy amable, **el portero**... (Szpunberg, 2013: 64-65)

Un altre resultat important que cal destacar és que no sempre es pot prescindir de l'element dislocat. Cal distingir la informació coneguda de la informació que està activada. De fet, si la informació no està activada en el discurs —ja sigui perquè encara no s'ha esmentat explícitament però forma part del context comunicatiu com perquè s'ha esmentat en rèpliques anteriors—, l'estratègia més pertinent per activar o reactivar la informació és la DD. Per aquest motiu, en 51 de les DD localitzades l'element dislocat és imprescindible.

- 14) a. MARI: Pili... fas art... Jo sempre ho havia dit, **que tu tenies que fer alguna cosa d'artista**... És que realment és molt maco, eh? [...].
b. Yo siempre había dicho que tú tenías que hacer alguna cosa de artista... (Clemente, 2011: 96)

A l'exemple anterior (14) la DD introdueix una informació nova⁶. Sense l'element dislocat, el receptor podria pensar que la Mari sempre havia dit que l'interlocutor *feia art*. En canvi, amb la DD, l'emissora pot afegir que la Pili hauria hagut de fer quelcom relacionat amb l'art en veure el talent de la seva filla.

En canvi, la DD es pot ometre en 98 DD, tot i que en 18 casos l'oració empitjoraria si se suprimís l'element dislocat. I és evident que, quan l'antecedent del dislocat es troba a prop de la dislocació, prescindir de l'element dislocat no altera la comprensió de l'oració ni l'accessibilitat del receptor al contingut que el pronom de represa substitueix.

La dislocació no sempre és un escull entre diversos recursos sintàctics i pragmàtics. De fet, s'ha observat que en 102 ocurrències no ha estat possible utilitzar en el mateix context l'ordre canònic, perquè modificava la manera en què es presentava la informació: passava de ser l'element menys rellevant informativament a ser l'element més destacat.

A més d'aquesta funció sintacticopragnmàtica, la DD també s'encarrega de reforçar el contingut emotiu de l'oració i aportar matisos, fet que també justifica que l'eliminació del dislocat de la perifèria no sempre sigui una alternativa. En canvi, no s'encarrega de la funció reparadora o aclaridora, coneguda com a *afterthought*.

4.1. Altres estratègies alternatives del castellà

Com ja havia avançat anteriorment, de les 147 DD que el castellà ha traduït, només en 50 s'utilitza el recurs de la dislocació a la dreta. Així doncs, 97 DD s'han traduït recorrent a altres construccions diferents. Les estratègies que han anat apareixent al llarg de les obres són les següents: la posició canònica de l'element dislocat, l'omissió del dislocat, la dislocació a l'esquerra i la creació d'una oració alternativa, en la qual pot aparèixer l'element dislocat en una nova disposició o ser omès.

---

⁶ Cal tenir present que, en el cas de les DD, quan em refereixo a la terminologia, informació nova equival a 'informació que no s'havia encara explicat en el discurs', però que d'alguna manera és present en l'estat epistèmic del receptor o forma part del coneixement del món.

Estratègies alternatives	Freqüència	%
Posició canònica	63	64,9
Omissió	11	11,3
Nova oració	10	10,8
Pleonasme	7	7,2
Dislocació a l'esquerra	6	6,2
Total	97	

Taula 3. Freqüència de les estratègies alternatives a la DD del castellà

L'estratègia predominant a la qual recorre el castellà és sens dubte l'ordre canònic, i el segueix a una distància notable l'omissió de l'element dislocat —sempre en ocurrences en què el referent és fàcilment accessible i, per tant, no necessita la presència obligatòria de l'element dislocat.

Pel que fa al recurs de l'ordre canònic, l'element que es trobava dislocat en català apareix en la seva posició neutra en castellà (15). El castellà és una llengua que disposa del recurs «accent-shift in situ» —desplaçament de l'accent dins de l'oració—, a diferència del català, en què el mot que rep la prominència entonativa és l'últim element accentuable del rema i que, per tant, indica el límit de l'oració. Tots els elements que segueixin el darrer mot accentuat del rema estaran situats fora de la matriu oracional; per tant, seran elements dislocats, i es trobaran desaccentuats, és a dir, formaran part del tema. El castellà, en canvi, amb el recurs de l'accentuació pot recórrer a l'ordre neutre, ja que amb l'accent podrà destacar la paraula de màxim relleu informatiu (marcant el focus) i, com a conseqüència, la resta d'elements quedaran desaccentuats (15b).

- 15) a. CARLES: ¿Hi posa res, **al sobre**?
 b. ¿Pone ALGO en el sobre? (Galceran, 2005: 12)

El català només hauria pogut utilitzar l'ordre canònic en 47 casos, 10 dels quals empitjorarien l'oració. Cal tenir present que si l'autor ha seleccionat el recurs de la DD és perquè la informació que es troba a la perifèria oracional no és rellevant informativament. Si el català reordenés tots els casos de DD en l'ordre neutre, molts dels elements dislocats quedarien en posició màximament remàtica, fet que pragmàticament seria totalment incorrecte. El fet de no poder utilitzar l'ordre canònic en determinats contextos no és perquè gramaticalment

no sigui possible, sinó perquè discursivament s'està alterant l'embalatge informatiu (16b). De fet, el treball de Mayol (2002) també observa que només un 10,7% de les DD en català podien construir-se en ordre canònic.

- 16) a. MARE: Millor. Millor que NO EN TINGUI, **de nòvia**.
b. #Millor que no tingui NÒVIA.⁷ (Buchaca, 2008: 37-38)

Hi ha algunes ocurrències que han estat altament modificades pels traductors, concretament se n'han trobat 10. Durant aquestes remodelacions poden haver-se donat tres situacions: crear una nova oració que contingui l'element que en català estava dislocat sense tematitzar (17) —s'han localitzat 3 ocurrències—, ometre l'element quan es formula l'oració nova (18) —s'han identificat 4 ocurrències—, o crear l'oració modificant el significat i, per tant, si no s'ometés l'element, tindria un significat molt diferent (19) —hi ha 3 ocurrències.

- (17) a. Jaume: [...] Us va fer bon temps? Estava contenta, la Joana?
b. ¿Y Joana? ¿Se lo pasó bien? (Belbel, 2007: 33)
- (18) a. Marc: Però ara per què m'ho dius, **això**?
b. ¿Por qué hablas así? (Belbel, 2007: 33)
- (19) a. Va patir una crisi, la pobra...
b. Tuvo una crisis, pobrecita. (Belbel, 2007: 47-48)

Com que el castellà admet la duplicació pronominal, 7 ocurrències han estat traduïdes amb aquest recurs. El pleonasma o duplicació pronominal consisteix en l'aparició d'un pronom dins de la matriu oracional quan també hi ha l'element que el pronom substitueix. Aquest fenomen es redueix bàsicament a dues funcions sintàctiques: el complement directe i l'indirecte.

Finalment, les DE que el castellà ha utilitzat per traduir 6 DD catalanes només les trobem en dues categories gramaticals: pronom (50%) i sintagma preposicional (50%).

---

⁷ Els exemples que no s'adeqüen al context, malgrat que siguin gramaticals, van encapçalats per un coixinet (#).

5. Conclusions

Aquest estudi ha pretès ser una aproximació més al fenomen sintàctic de la dislocació a la dreta, basant-me concretament en l'anàlisi comparativa de sis obres teatrals en català i de les seves traduccions al castellà, i valorant-ne la productivitat en cada una de les llengües.

Tot i que en el meu treball les DD trobades en català són més nombroses que en castellà, si es compara el nombre de les DD localitzades per Villalba (2007) en una sola obra (232 DD) i les que jo he identificat en sis (149 DD), es pot pensar si no ens trobem davant d'un recurs que cada vegada s'utilitza menys en català. Tot i això, el recurs de la dislocació continua tenint força vitalitat. No s'ha detectat la tendència alarmant que indica Forcadell (2013) en el seu estudi, en el qual preveu la desaparició de la dextralocació, sinó que s'ha observat que la DD s'utilitza en moltes situacions comunicatives diferents adoptant tot tipus de sintagmes i funcions gramaticals i realitzant distintes funcions discursives.

Utilitzar la sintaxi per reorganitzar les estratègies informatives és una solució que escull sovint el català, a diferència d'altres llengües com el castellà, que prefereixen recórrer a altres alternatives com la prosòdia, malgrat també pugui disposar d'aquest recurs. Cal tenir en compte, però, que el catalanoparlant, quan utilitza la dislocació, ho fa amb els coneixements que té de la llengua. Embalar la informació d'una manera o altra en funció de les necessitats pragmàtiques del moment demostra el domini que es té de la llengua per intentar comunicar la informació de la manera més reeixida possible.

6. Corpus textual

Batlle, C. (2007). *Trànsits*. Tarragona: Arola.

Belbel, S. (2007). *A la Toscana*. Barcelona: Proa.

Buchaca, M. (2008). *Plastilina*. Barcelona: Edicions 62.

Clemente, C. (2011). *Vimbodí vs. Praga*. Tarragona: Arola.

Galceran, J. (2005). *El mètode Grönholm*. Barcelona: Proa.

Szpunberg, V. (2013). *Boys don't cry*. Juntament amb Sunyer, M., Safira. Barcelona: REMA12, pp. 59-96.

Bibliografia

- Chafe, W. L. (1976). «Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics, and point of view», en a Li, C. (Ed.) *Subject and tòpic*, pp. 25-55. New York: Academic Press.
- Forcadell, M. (2013). «La sintaxi catalana en procés de canvi: la desaparició de la dextralocació en el català de TV3», en *Estudis Romànics*, Volum 35, pp. 401-414.
- Mayol, L. (2002). «La dislocació a la dreta en català i anglès». Treball de fi de carrera. Universitat Pompeu Fabra. [En línia] Disponible a: <https://laiamayol.files.wordpress.com/2009/08/dd.pdf> [Última consulta: 13/03/2018]
- Monzó, Q. (1990). «El pronom feble, dèbil, malaltís, desvalgut», en “*La maleta turca*», pp. 181-183. Barcelona: Quaderns Crema.
- Polònia (2017). «El 012 i els pronoms». [En línia] Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=-EPCTmnuGIo> [Última consulta: 13/03/2018]
- Poutin, C. (2011). «Dislocación popular y dislocación culta en la comedia en prosa del Siglo de Oro espanyol», en Barbara, W. i Nicolosi, F. (Ed.) *Pragmatique historique et syntaxe / Historische Pragmatik und Syntax. Actes de la section du même nom du XXXIè Romanistentag allemand/Akten der gleichnamigen Sektion des XXXI. Deutschen Romanistentags* (Bonn, 27/9/2009 - 1/10/2009), pp. 140-156. Frankfurt: Peter Lang.
- Rosselló, J. (1987). *Gramàtica, configuracions i referència. Per una teoria alternativa del Pro-drop romànic*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- Rosselló, J. (2002). «El SV, I. Verb i arguments verbals», en Solà, J.; Lloret, M. R.; Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. (Dir.) *Gramàtica del català contemporani*, Volum 2, pp. 1857-1951. Barcelona: Empúries.
- Solà, J. (1990). «L'ordre de mots en català: notes pràctiques», en Solà, J. (Coord.) *Lingüística i normativa*, pp. 91-125. Barcelona: Empúries.

- Vallduví, E. (1990). «L'estructura informacional de l'oració i la dislocació en català», en Kobbervig, K. I.; Pacheco, A. i Massot, J. (Ed.) *Actes del Sisè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica. Vancouver*, 1990, pp. 155-172. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- Vallduví, E. (2001). «La dislocació del verb en català», en *Actes del Novè Col·loqui d'Estudis Catalans de Nord-Amèrica. Barcelona*, 1998, pp. 467-494. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- Vallduví, E. (2002). «L'oració com a unitat informativa», en Solà, J.; Lloret, M. R.; Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. (Dir.), *Gramàtica del català contemporani*, Volum 2, pp. 1221-1279. Barcelona: Empúries.
- Villalba, X. (2007). «La dislocació a la dreta en català i castellà, microvariació en la interfície sintaxi/pragmàtica», en *Caplletra*, Volum 42, pp. 273-302.
- Villalba, X. (2011). «A quantitative comparative study of right-dislocation in Catalan and Spanish», en *Journal of Pragmatics*, Volum 43, pp. 1946-1961.